

Таким чином, можна погодитися з дослідниками, які стверджують, що здоров'я дітей безпосередньо пов'язане з їх душевною рівновагою, емоційним благополуччям. Творча активність, фантазія і позитивні емоції сприяють емоційному благополуччю, підтриманню психічного здоров'я дитини. Дитина, що знаходиться в урівноваженому, спокійному стані, менше хворіє, швидше одужує (Штефанюк, 2009). Тому, в дошкільних закладах потрібно звертати увагу саме на необхідність оздоровлення дітей, причому не тільки з точки зору фізіології, але і з позицій музично-естетичної спрямованості, що дозволяють впливати на морально-психологічний та фізичний стан дитини. Величезне значення у зв'язку з цим набуває особистість музичного керівника. Від його рівня знань, професійної майстерності і досвіду залежить кінцевий результат музично-естетичного виховання дошкільника та збереження здоров'я у дошкільних навчальних закладах.

Аносов І.П., Ізбаш С.С.

Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Майбутнє держави залежить від стану здоров'я молодого покоління. Політична стабільність держави, економічне благополуччя, рівень морального розвитку населення безпосередньо пов'язаний зі станом здоров'я молоді. Людство нарешті зрозуміло, що головна соціальна цінність – це життя і здоров'я кожної людини, а рівень цивілізації визначається духовним, інтелектуальним і фізичним розвитком кожного.

Сьогодні увага до збереження здоров'я студентів значно зросла, адже з кожним роком збільшуються навчальні навантаження студентів, відпочинок яких все частіше зводиться до комп'ютерних ігор і перегляду відеофільмів, що призводить до гіподинамії, порушення постави і зору.

Відповідно до Національної доктрини розвитку освіти в Україні, пріоритетним завданням системи освіти є виховання в дусі відповідального ставлення до власного здоров'я і здоров'я оточуючих як до найвищої індивідуальної і суспільної цінності. Це здійснюється шляхом розвитку валеологічної освіти, оптимізації режиму навчально-виховного процесу, створення екологічно сприятливого життєвого простору [3, с. 5].

Одним із пріоритетних напрямів державної політики щодо розвитку освіти є пропаганда здорового способу життя, стимулювання у молоді прагнення до здорового способу життя [3, с. 3]. Тому у вищих навчальних закладах мають створюватися умови для збереження і укріплення здоров'я студентів за рахунок побудови оптимального змісту освіти, використання ефективних методів навчання, розробки і використання

здоров'язбережувальних технологій навчання, організації моніторингу здоров'я.

У сучасній науці напрацьовано багатий теоретичний і практичний матеріал з питань збереження здоров'я. У системі вищої школи його вирішують Н. Белікова, Д. Воронін, О. Дворнікова, О. Дорошенко, Н. Панчук та ін. Вивченням проблеми використання здоров'язбережувальних технологій у системі освіти займаються Т. Бойченко, Н. Денисенко, А. Мітяєва, В. Єфімова, М. Смірнов, М. Степанова, Л. Тіхомірова, І. Чупаха та ін. Вчені вважають, що цей аспект діяльності є найважливішим у вирішенні завдань збереження і зміцнення здоров'я учнів в умовах сучасного освітнього простору.

Поняття “здоров'язбережувальні технології” з'явилося у педагогіці в останні декілька років і стає все більш популярним. Уважне вивчення джерел виявляє широкий діапазон підходів до розуміння поняття “здоров'язбережувальні технології” і ще більш широке наповнення змісту даного поняття конкретними практичними діями. Поняття “здоров'язбережувальні технології” передбачає консолідацію всіх зусиль освітніх закладів, спрямованих на збереження, формування і укріплення здоров'я учнів і студентів.

Поняття “здоров'язбережувальні технології” об'єднує в собі всі напрями діяльності загальноосвітнього закладу щодо формування, збереження та зміцнення здоров'я суб'єктів навчання.

Під здоров'язбережувальними технологіями вчені пропонують розуміти: сприятливі умови навчання дитини в школі (відсутність стресових ситуацій, адекватність вимог, методик навчання та виховання); оптимальну організацію навчального процесу (відповідно до вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних норм); повноцінний та раціонально організований руховий режим.

Сутність здоров'язбережувальних та здоров'яформуєвальних технологій постає в комплексній оцінці умов виховання і навчання, які дозволяють зберігати наявний стан учнів, формувати більш високий рівень їхнього здоров'я, навичок здорового способу життя, здійснювати моніторинг показників індивідуального розвитку, прогнозувати можливі зміни здоров'я і проводити відповідні психолого-педагогічні, корегувальні, реабілітаційні заходи з метою забезпечення успішності навчальної діяльності та її мінімальної фізіологічної “вартості”, поліпшення якості життя суб'єктів освітнього середовища [1, с. 1-4].

Аналіз класифікацій існуючих здоров'язбережувальних технологій дає можливість виокремити такі типи [2, с. 1-6]:

здоров'язбережувальні – технології, що створюють безпечні умови для перебування, навчання та праці в освітньому закладі та ті, що вирішують завдання раціональної організації виховного процесу (з урахуванням вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних норм), відповідність навчального та фізичного навантажень можливостям учнів;

оздоровчі – технології, спрямовані на вирішення завдань зміцнення фізичного здоров'я учнів, підвищення потенціалу (ресурсів) здоров'я: фізична підготовка, фізіотерапія, ароматерапія, загартування, гімнастика, масаж, фітотерапія, музична терапія;

технології навчання здоров'ю – гігієнічне навчання, формування життєвих навичок (керування емоціями, вирішення конфліктів тощо), профілактика травматизму та зловживання психоактивними речовинами, статеве виховання. Ці технології реалізуються завдяки включенню відповідних тем до предметів загально-навчального циклу, введення до варіативної частини навчального плану нових предметів, організації факультативного навчання та додаткової освіти;

виховання культури здоров'я – виховання в учнів особистісних якостей, які сприяють збереженню та зміцненню здоров'я, формуванню уявлень про здоров'я як цінність, посиленню мотивації на ведення здорового способу життя, підвищенню відповідальності за особисте здоров'я, здоров'я родини.

Здоров'язбережувальні освітні технології складають технологічну основу здоров'язбережувальної педагогіки. Зміст освіти відповідає на питання “Чому вчити? ”, педагогічні технології відповідають на питання “Як вчити?”. З погляду здоров'язбереження вчити треба так, щоб не наносити шкоди здоров'ю суб'єктам освітнього процесу.

Н. Смірнов вважає, що здоров'язбережувальні освітні технології – це якісна характеристика будь-якої освітньої технології, її ”сертифікат безпеки для здоров'я”, це всі ті психолого-педагогічні технології, програми, методи, які спрямовані на виховання у студентів культури здоров'я, особистісних якостей, які сприяють збереженню і укріпленню здоров'я, формування уявлень про здоров'я як про цінність, мотивацію на дотримання здорового способу життя [5, с. 95].

О. Петров під здоров'язбережувальною освітньою технологією розуміє систему, яка створює максимально можливі умови для збереження, укріплення і розвитку духовного, емоційного, інтелектуального, особистісного і фізичного здоров'я всіх суб'єктів освітнього процесу (студентів, педагогів та ін.). До цієї системи входить:

1. Використання даних моніторингу стану здоров'я студентів, яке проводять медичні працівники, і власних спостережень в процесі реалізації освітньої технології, її корекція відповідно до отриманих даних.

2. Врахування особливостей вікового розвитку студентів і розробка освітньої стратегії, яка відповідатиме особливостям пам'яті, мислення, працездатності, активності тощо.

3. Створення сприятливого емоційно-психологічного клімату в процесі реалізації технології.

4. Використання різноманітних видів здоров'язбережувальної діяльності студентів, спрямованих на збереження і підвищення резервів здоров'я, працездатності [4, с. 19-22].

Таким чином, учені звертають увагу на тому, що освітні технології, які впроваджуються у вищій школі мають на меті створення здоров'язбережувальної педагогічної діяльності, яка по-новому вибудовує відносини між освітою і вихованням, переводить виховання в бік людинотворчого і життєзабезпечуючого процесу, спрямованого на збереження і примноження здоров'я студентів. Здоров'язбережувальні освітні технології мають забезпечити розвиток природних здібностей особистості студента: його розуму, моральних і етичних почуттів, потреби у діяльності, оволодіння досвідом спілкування з людьми, природою, мистецтвом.

У Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького студенти педагогічних напрямів підготовки вивчають нормативну навчальну дисципліну “Основи педагогічної майстерності”. Програма занять передбачає, з одного боку, формування особистої культури здоров'я майбутніх учителів, усвідомлення головної цінності життя – здоров'я людини, яке необхідно берегти і підтримувати, а з іншого боку – підготувати до передачі культури здоров'я дітям, проявляючи особистісну зацікавленість, знання і набуті навички поведінки у співпраці з сім'ями учнів.

На практичних заняттях з дисципліни “Основи педагогічної майстерності” нами використовується комплекс вправ, спрямованих на формування системи вмінь і якостей, що складають основу розвитку культури здоров'я майбутніх учителів. Спілкування, організоване на заняттях, виступає основним засобом самопізнання, усвідомлення недостатньо активно виявлених позитивних якостей особистості студента. Методами навчання виступають інтерактивні методи, які сприяють формуванню важливих педагогічних здібностей в процесі групової роботи. Беручи участь у взаємодії, студенти навчаються виявляти повагу до всіх присутніх, довіряти один одному, демонструвати вміння вислухати співбесідника і визнати його право мати власну думку. На заняттях особливо підкреслюється, що не можна виявляти психологічну перевагу, а треба займати товариську позицію, бажання зрозуміти і допомогти стати краще, показати переваги збереження психічного здоров'я.

Так, наприклад, на практичному занятті з теми: “Педагогічна техніка та психотехніка як чинники майстерності педагогічного впливу вчителя на учнів” у майбутніх учителів формується система умінь педагогічної техніки під час моделювання початкового етапу спілкування, при цьому особлива увага акцентується на удосконаленні умінь внутрішньої педагогічної техніки, пов'язаної зі збереженням психічного здоров'я вчителя. Майбутнім учителям пропонується, використовуючи матеріали лекції і теоретичної частини підручника, виконати завдання на розвиток педагогічного мислення.

Завдання 1. Як і на що впливає педагогічна техніка вчителя на уроці?

Завдання 2. Поясніть думку В. Сухомлинського “Педагогічне безкультур'я і невігластво починається там, де вчитель, не розуміючи

духовного світу дитини, намагається перетворити дитячу безпорадність у клітку”.

Завдання 3. Поясніть суть психотерапевтичного впливу вчителя на учнів.

Завдання 4. Складіть правила зміцнення психічного здоров'я вчителя на основі знань про сутність психономічної техніки.

ІНТЕРАКЦІЇ

Вправа 1. Самопрезентація

1. Для відпрацювання елементів внутрішньої і зовнішньої техніки три студенти готують невеличку промову вчителя на початковому етапі уроку за такою схемою:

Мета	Самопрезентація	Тема і мета уроку	Мотивація спільної діяльності	Вимоги до діяльності	Оптимістичне прогнозування
Дії	Сформулювати привітання; розказати про себе, свої захоплення	Повідомлення учням теми уроку і його мети	“Ми будемо вивчати...” “Знання знадобляться для того...”	Сформулювати вимоги до вивчення предмету	Висловити сподівання на порозуміння і продуктивне навчання

2. Оцінка експертною групою роботи товариша за критеріями: культура зовнішнього вигляду; вміння володіти собою, відсутність скутості, страху перед аудиторією; виразність і логічність мовлення; невербальна поведінка: постава, поза, жести, міміка, спрямованість погляду; зацікавленість тим, про що розповідає студент, переконливість; вміння встановлювати зворотній зв'язок з аудиторією, викликати емоції.

3. Рефлексія: оцінка студентом, який виступав, свого психічного стану під час самопрезентації, визначення труднощів публічного виступу.

4. Рекомендації доповідачеві щодо шляхів вдосконалення педагогічної техніки.

На практичному занятті з теми: “Самостійність мислення та саморегуляцію у роботі вчителя” відбувається формування у майбутніх учителів уявлень про сутність саморегуляції та її роль у професійній діяльності вчителя; оволодіння засобами психологічного налаштування вчителя на наступну діяльність, створення установки на самостійну роботу з удосконалення засобів психофізичної саморегуляції.

Студентам пропонується, використовуючи матеріали лекції і теоретичної частини підручника, виконати завдання на розвиток педагогічного мислення.

Завдання 1. Скласти правила корегування саморегуляції у роботі вчителя.

Завдання 2. Проаналізувати прийоми саморегуляції як основи педагогічної техніки.

ІНТЕРАКЦІЇ

Вправа. Дія в передбачуваних обставинах. Одним із важливих елементів психологічного налаштування вчителя є використання магічного “якби”. Ю. Львова зазначає, що “якби” створює внутрішній духовний рух, який органічно виявляється у зовнішньому вигляді вчителя, в його міміці, жестах, погляді, в прихильності до учнів. Побувавши в уявному світі, вчитель переносить почуття, що виникли, в реальність, починає працювати з натхненням. Використовуючи засіб “якби”, продемонструйте один із варіантів вітання з учнями: а) ви вперше увійшли в цей клас; б) ви – класний керівник у цьому класі впродовж тривалого часу; в) ви засмучені вчинком учнів, до яких прийшли; г) ви пишаєтесь успіхами учнів у навчанні; д) ви маєте повідомити неприємну новину; ж) ви маєте повідомити приємну новину.

Визначте причину можливих утруднень під час виконання цієї вправи.

Отже, більшість тем з дисципліни “Основи педагогічної майстерності” спрямовані на розвиток у майбутніх вчителів валеологічно грамотної поведінки у спілкуванні: зрозуміти позицію іншого учасника спілкування; побачити позитивні риси в людині, зрозуміти її психологічний стан; увійти у довірливий контакт; стримувати свої емоційні реакції і переборювати здатність до упереджених узагальнень щодо поведінки іншої людини; уміння рефлексії, що допомагає усвідомити власні достоїнства і недоліки, що тісно пов’язане з глибоким розумінням оточуючих, ставленням до здоров’я людини як до великої цінності життя.

Робота майбутніх учителів на практичних заняттях сприяє розвитку внутрішньої позиції по відношенню до власного здоров’я, виявленню прагнення піклуватися про здоров’я інших людей, будувати валеограмотні відносини з оточуючими і, головне, розвивати морально-психологічні, організаторські, комунікативні, проектувальні, діагностичні і рефлексивні уміння і якості, які допоможуть їм здійснити успішну роботу по валеологічному вихованню школярів у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи.

Слід зазначити, що тільки в межах вивчення окремих дисциплін неможливо досягти повноцінного формування особистої культури здоров’я майбутніх учителів. Необхідно створювати в освітньому закладі здоров’язбережувальне середовище, пов’язане з реалізацією здоров’язбережувальних освітніх технологій як у навчальній, так і у виховній роботі. Організація освітнього процесу на всіх його рівнях, коли якісне навчання, виховання і розвиток студентів здійснюватиметься без нанесення шкоди їхньому здоров’ю.

Обов’язковою вимогою має бути виконання тієї умови, що визначення пріоритету здоров’я освітнього закладу є тією спільною ідеєю, яка об’єднує і згуртовує роботу всіх учасників освітнього процесу, і, передусім, викладачів.

Література

1. Бойченко Т. Валеологія – мистецтво бути здоровим // Здоров’я та фізична культура. – 2005. – № 2. – С. 1-4.

2. Ващенко О., Свириденко С. Готовність вчителя до використання здоров'язбережувальних технологій у навчально-виховному процесі // Здоров'я та фізична культура. – 2006. – № 8. – С. 1-6.
3. Національна доктрина розвитку освіти / Затверджено Указом Президента України від 17.04.2002 року № 347/2002.
4. Петров К.Л. Здоровьесберегающая деятельность в школе // Воспитание школьников. – 2005. – № 2. – С. 19-22.
5. Смирнов Н.К. Здоровьесберегающие образовательные технологии и психология здоровья в школе. – 2-е изд., испр. и доп. - М.: АРКТИ, 2006. – 320 с.

Астахова М.С.

Харківська академія неперервної освіти

АКМЕОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ З БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГІВ У СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

У процесі становлення і розвитку української державності перед суспільством постають нові актуальні проблеми, розв'язання яких є гарантом функціонування усіх суспільних інститутів. Сьогодні існує нагальна потреба по-новому осмислити стан і завдання професійної підготовки спеціалістів у всіх галузях економіки та соціальної сфери, адже освіта, кваліфікація і майстерність зайнятих у процесі соціального виробництва людей прямо впливають на темпи формування матеріальних та духовних цінностей суспільства.

В останні роки зростає число наукових розробок, пов'язаних із вивченням діяльності педагога як фахівця, із дослідженням професіоналізму педагогічної діяльності. Парадигма цих проблем створює предмет педагогічної акмеології, що вивчає професійне становлення педагога, досягнення ним вершин у фаховій діяльності, шляхи і способи вдосконалення як професіонала.

Педагогічна акмеологія – галузь науки акмеології, яка походить від старогрецького “*akme*“, що, у свою чергу, походить від слова “*axis*“ (вістря) й означає “пік, вершина, вищий ступінь чого-небудь, цвіт, квітуча пора”; бути в акме означає “бути в повному розквіті сил, на вищому ступені розвитку” [3, с. 40].

Інакше кажучи, акмеологія предметом своїх досліджень робить цілісну людину в пору її творчої самореалізації, тобто творчої зрілості, коли на зміну процесам виховання, освіти, навчання (основні поняття педагогіки) приходять процеси самореалізації у формі самовиховання, самоосвіти, самовдосконалення, пов'язаного з реалізацією творчого задуму й отриманням бажаного результату.

Зріла людина у процесі самореалізації творчого потенціалу розвиває його, виробляючи свої власні (авторські) інтегративні схеми різних типів, а саме: синтезу знань, отриманих із різних джерел; приведення їх у